

TUTUKLAMA

Yazan: Av. Şevket Güney BİGAT¹

I. TUTUKLAMA KAVRAMI :

Anayasada ve C.M.U.K.'da tutuklama tanımı yapılmamıştır. Ancak öğretilerde birçok tanım yapılmaktadır. Örneğin, KUNTER'e göre tutuklama muhakeme hukuku açısından zorunlu hallerde hakim tarafından verilen karara dayanılarak henüz bir yargı ile hürriyeti kaldırıcı cezaya mahkum olmadan bir sanığın kişi hürriyetinin kaldırılması, diğer bir söyleyişle tutuk durumuna sokulmasıdır. TANER'e göre kendisine suç isnat edilen şahsın bazen adliyenin eli altında bulundurulması icap eder; bu maznunun tevkif edilmesi suretiyle temin olunur. Tevkif, maznunun yakalandıktan sonra tevkifhane adı verilen bir yere götürülerek orada alıkonulması demektir. KANTAR'a göre tutmadan, ülke dahilindeki ceza takibatının gayesi bakımından sanığın hükümden önce serbestisinin kaldırılması halini anlamak gerekir. YÜCE'ye göre ise tutuklama, bir suç işlediği sanılan kimsenin (sanığın), soruşturmanın aksamadan yürütülebilmesi yada verilecek yargının yerine getirilebilmesi için hapsedilmesidir. GÖLCÜKLÜ'ye göre tevkif gerek soruşturmanın selameti, gerekse genel emniyet mülahazalarıyla başvurulmuş bir tedbirdir. YURTCAN'a göre tutuklama bir yargıç kararıyla Anayasada ve yasada belirtilen koşulların gerçekleşmesiyle bir kişinin henüz suçluluğu hakkında kesin karar verilmesinden önce özgürlüğünün kaldırılmasıdır². YENİSEY'e göre muhakeme hukuku açısından zorunlu hallerde hakim tarafından verilen karara dayanılarak henüz bir yargı ile hürriyeti kaldırıcı cezaya mahkum olmadan bir sanığın kişi hürriyetinin kaldırılması, bir diğer söyleyişle tutuk durumuna sokulmasıdır. Tutuklamanın zorunlu hallerde başvurulmuş bir tedbir olduğu Anayasada da belirtilmiştir (Ay. 19/3). Tutuk, tutukevinde alı konur. Kişi hürriyetinin kaldırılmasının tutuklama kararının yerine getirilmesinden başlayarak salıvermeye veya cezanın infazının başlamasına kadar devam eden durumuna tutukluluk denilir. Tutuklama onu haklı gösteren Muhakeme Hukuku gayesinin çeşidine göre, ya tutucu ya önleyici bir koruma tedbiri niteliğini taşır³.

Bu tanımlar ışığında kanaatimizce tutuklama bir ceza olmayıp, delillerin ve delil süjelerinin muhafaza altına alınması ve böylece Muhakeme Hukukunda yol kat edilebilmesi için alınan tutucu ve önleyici koruma tedbirleri olup, bu şartlar altında hakim kararıyla geçici olarak şüphelinin veya sanığın özgürlüğünün muvakkaten kaldırılmasıdır. Böylece maddi gerçeğe ulaşılması amaçlanmaktadır.

II. TUTUKLAMANIN HUKUKİ NİTELİĞİ :

Tutuklama bir ceza olmayıp, bir koruma tedbiridir. Yani eski zamanlarda olduğu gibi amaç değil, günümüzde araçtır. Çünkü muhakeme sonunda verilebilecek hürriyeti

¹ BİGAT, Şevket Güney, İstanbul Barosu avukatlarından.

² CENTEL, Nur, Tutuklama ve Yakalama, Yayınlanmamış Doktora Tezi, s.4, Marmara Üniversitesi, İstanbul, 1989.

³ KUNTER/YENİSEY, Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku, s. 599, s. 600, Beta Yayınevi, 11. Basım, İstanbul 2000.

bağlayıcı cezanın yerine getirilebilmesini sağlamaya yönelik geçici nitelikte olan bir Ceza Muhakemesi Hukuku kurumudur. Bu konu hakkında EREM'in de belirttiği gibi tutuklamadan suçlular zarar görmeyecektir çünkü tutukluluk hükmedilen cezaya mahsup⁴ edilecektir. Öte yandan tutukluluk rejimi kural olarak infaz rejiminden daha yumuşak olduğundan suçlular bu durumdan karlı bile çıkabilecektir. Masum sanık ise ileride haksız tutuklama tazminatı bile olsa bu kurumdan zarar görecektir. Oysa, bu kurumdan ne suçlu yararlanmalı ne de masum zarar görmelidir. Bu durum hakimlerin tutuklama yetkilerini kullanırken ne denli özen göstermeleri ve kişinin özgür olma hakkı ile toplumun suç işlediğinden kuşku duyulan kişinin el altında tutulmasındaki çıkarını ne denli iyi dengelemeleri gereğini açıkça ortaya koymaktadır⁵. Tutuklama ağır bir önlem olması, buna ancak zaruri durumlarda başvurmayı gerekli kılan. Bu nedenle orantılılık ilkesi bu noktada hatırlanmalıdır. Bu noktada tutuklamanın amaçlarına başka önlemlerin uygulanması ile ulaşılabilecek olduğu hallerde, tutuklama önlemi uygulanmamalıdır. Örneğin, tutuklama yerine sanığın yurtdışına çıkmasının yasaklanmasının yeterli olabileceği durumlarda, yurtdışına çıkma yasağı konulabilir. Tutuklama koşulları Anayasalarda ve yasalarda belirtildikten sonra, yargıca tutuklama kararı vermek mecburiyeti yüklenirse, tutuklamanın mecburiliğinden bahsedilir. Aksine tutuklama koşulları gerçekleşmiş olmasına rağmen, yinede son taktirin yargıca bırakıldığı durumlarda tutuklamanın ihtiyari olduğu söylenir. Bugün için tutuklamanın ihtiyari sayılması ve taktir yetkisinin yargıca verilmesi, hukuk devleti ilkesiyle bağdaşan bir çözümdür. Türk Anayasası ve C.M.U.K. bu alanda ihtiyarılık sistemini benimsemişlerdir. Gerek Anayasada gerek yasa da tutuklama koşulları sayıldıktan sonra, kişilerin tutuklanabilecekleri belirtilmiş, yargıcın mutlaka tutuklama kararı vereceği belirtilmemiştir (Ay. 30 , C.M.U.K. 104). Her iki maddede de yer alan “tutuklanabilir” ve “tevkif olunabilir” ibareli bunu göstermektedir⁶.

III. TUTUKLAMAMANIN ÖZELLİKLERİ VE ÖNŞARTLARI :

A. ÖZELLİKLERİ :

Tutuklama bir koruma tedbiri olması nedeniyle vasıta olma ve geçici olma özelliklerine sahiptir.

Vasıta olma, tutuklamanın amaç değil araç olmasından kaynaklanmaktadır. Tutuklama sanığın bulunulmasının sağlanması, delillerin ortaya konulabilmesi veya ileride verilebilecek hürriyeti bağlayıcı cezanın yerine getirilebilmesi için bir vasıttır.

Geçici olma ise, nitelik olarak geçici tedbirdir. Süre olarak geçicilik söz konusudur. Haklı bir neden kalmadığında veya hüküm verildiğinde sona erecektir. Tutuklamayı cezadan ayırt eden bir özelliktir. Ön soruşturmada en fazla 6 ay, son soruşturmada ise en fazla 2 yıl sürer.

B. ÖNŞARTLARI :

Bu konuda doktrinde, görünüşte haklı olma, gecikmede tehlike bulunması, uygun orantı bulunması gösterilmektedir. Bir görüşe göre de gecikmede tehlike haklı görüşü de içerir. Bu nedenle ön şartlar, gecikmede tehlike ve uygun orantı bulunmasıdır.

⁴ Bkz. Ek 1, Yargıtay İçtihadı, 6. Ceza Dairesi, 1975/3802 E., 1975/3787 K., 10/09/1975 T.

⁵ CENTEL, Nur , s. 7.

⁶ YURTCAN, Erdener, Ceza Yargılaması Hukuku, s. 264, s. 265, 1995.

Gecikmede tehlike bulunması hali , tutuklama ile özgürlüğün tahdidinde ilk ön şart bu işlemin hemen yapılmasında zaruret bulunması, gecikmenin tehlike doğuracak olmasıdır. Bu tehlike telafisi güç bir durum halinde tezahür edebilir.

Haklı görünüş bulunması halinde, tutuklamaya başvurmada haklı olunup olunmadığı aslında muhakemenin sonunda anlaşılacaktır ve haksızlık riski, yani tutuklanan kişinin sonuçta beraat etmesi ihtimali daima mümkündür. Bu nedenle söz konusu tedbirlere başvurulmasında ancak görünüşte haklılık ile yetinmek zorunluluğu vardır. Yani burada ihtimal üzerine hareket edilecektir⁷.

Uygun orantı bulunması halinde ise, ulaşılmak istenen amaç ile uygulanacak olan emniyet tedbiri arasında bir orantı bulunmalıdır. Anayasanın orantılılık ilkesi de bunu gerektirir.

IV. TUTUKLAMAMANIN ŞARTLARI :

A. MUHAKEME ŞARTININ GERÇEKLEŞMİŞ OLMASI :

Muhakemenin yapılması bir şarta bağlanmış ve bu şartta gerçekleşmemiş ise tutuklama işleminin de yapılmaması gerekir. Muhakeme şartı sistemli bir şekilde ele alınmadığından kanunlarımızda, mesela yasama ve memurluk dokunulmazlıklarının kalkmasında olduğu gibi, sadece bazı şartlar bakımından dağıntık hükümler vardır. Ağır cezalı meşrut suçlarda bir istisna vardır. Şikayet bakımından da yakalama dolayısıyla, kısa da olsa bir istisna söz konusudur.

B. KAMU DAVASI OLMASI :

Eğer bir ceza davası açılmışsa bu dava kamu davası olmalıdır. Kanun, kamu davasına gelmeyen sanığın tutuklanmasından bahsettiği halde, (C.M.U.K. 223) şahsi davada bahsetmemektedir. Bundan şahsi dava yolu ile yapılan koğuşturmelerde sanığın tutuklanamayacağı anlaşılmaktadır. Şahsi dava yoluyla yapılan koğuşturmelerde savcının tutuklamayı istemesi mümkündür. Bu istek ile savcı koğuşturmaya başlamış demektir ve bu andan itibaren şahsi dava yerini kamu davasına bırakır.

C. SANIĞA TEMİNAT BELGESİ VERİLEMEMİŞ OLMASI :

Gaip olan sanığın duruşmaya gelmesi için bir tedbir olarak tutuklanamayacağı hakkında teminat belgesi verilebilmesi kabul edilmiştir. Bu belge hakkında evvelce tutuklama müzekkeresi verilmiş olan sanığa da verilebilir. Bu belge bazı şartlara da bağlanabilir. Fakat bu şartlar ancak teminat belgesi verilmesi sırasında konabilir. Teminat belgesi suç sayılan hangi eylem için verilmişse yalnız o eylemden dolayı tutuklamaya engel olur. Eylemin tavsifi değişse bile teminat belgesi geçerlidir. Sanık gerekli şartlara uymazsa bu belge hükümsüzeleşir. Mahkumiyetin yargı halini alması aranmaz.

D. SANIĞIN SUÇU İŞLEDİĞİNE DAİR KUVVETLİ ŞÜPHE OLMASI :

Kuvvetli şüphe bulunmaması halinde tutuklama kararı verilemeyecektir. Çünkü kanundaki tabirlerle belirtilen, daha doğrusu şüphe sebeplerinin elde edilmiş olması

---

⁷ CENTEL, Nur, s. 11.

yetmemektedir. Son soruşturma açılması için yeterli delil arandığı halde burada kuvvetli belirtiden bahsedilmektedir. Bu da gösteriyor ki son soruşturma açılması sebepleri her zaman tutuklamaya yetmez⁸.

E. KANUNDA GÖSTERİLEN HALLERDEN BİRİNİN OLAYDA OLMASI :

aa. KAÇMA ŞÜPHESİNİ UYANDIRACAK VAKIALAR BULUNMASI :

Sanığın ikametgahının veya meskeninin belli olmaması, kim olduğunu ispat edememesi ve de suçun kanunda öngörülen cezanın üst sınırının 7 yıldan az olmayan hürriyeti bağlayıcı cezayı gerektirmesi hallerinde bunları kanun sanığın kaçacağına dair karine saymıştır⁹. Kaçmanın maddi ve manevi yükü tutukluluğun yükünden daha hafif değildir, dolayısıyla hakim vakıaları dikkatlice incelemelidir. Vakıalar somut delillere dayanmalıdır. Sadece mümkün olma değil, muhtemel olma aranmalıdır.

bb. DELİL KARARTMA ŞÜPHESİ BULUNMASI :

Delillerin yok edilmesi, değiştirilmesi, gizlenmesi, şeriklerin uydurma beyana veya tanıkların yalan tanıklığa veya tanıklıktan kaçmaya sevk edildiğini, bilirkişilerin etki altına alınmasına çalışıldığını gösteren hal ve davranışların bulunmasıdır. Suçun kanunda öngörülen cezasının üst sınırı yedi yıldan az olmayan hürriyeti bağlayıcı cezayı gerektirmesi hali ve sanığın ikametgahının veya meskeninin belli olmaması ve yine sanığın kim olduğunu ispat edememesi durumunu kanun sanığın delil karartacağına dair karine saymıştır¹⁰. Bu hallerin neler olduğu kararda gösterilecek , yani sanığın mesela filan delili ortadan kaldırmak istediği ve bu sonuca falan hale dayandırılarak varıldığı kararda belirtilecektir¹¹.

cc. ALTI AYA KADAR HÜRRİYETİ BAĞLAYICI CEZAYI GEREKTİREN SUÇLARDA TUTUKLAMA :

Kural olarak 6 aya kadar hürriyeti bağlayıcı cezayı gerektiren suçlarda tutuklama yolu kapatılmıştır. Ancak bu duruma bir istisna olarak C.M.U.K. m. 104/4 de, suçun toplumda infial uyandırması veya sanığın ikametgahı veya meskeninin bulunmaması veya kim olduğunu ispat edemezse, tutuklama mümkündür.

dd. D.G.M. DE DİKKATE ALINACAK OLAN HALLER :

Suçu işlediğine dair aleyhinde kuvvetli emareler elde edilen sanık aşağıda yazılı hallerde tutuklanabilir :

1. Kaçma şüphesini uyandıracak vakıalar bulunursa

2. Suçun izlerini yok etmeye veya şeriklerini uydurma beyanata yahut tanıkları yalan tanıklığa veya tanıklıktan kaçınmaya sevk eyleyeceğini gösterir haller bulunursa

⁸ KUNTER/YENİSEY, s. 606, s. 607.

⁹ CENTEL, Nur, Türk Ceza Kanunu, Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu, Cezaların İnfazı Hakkında Kanun, Terörle Mücadele Kanunu, C.M.U.K. m. 104, s. 339, Beta Yayınevi, 4. Basım, İstanbul 1999.

¹⁰ CENTEL, Nur, C.M.U.K. m. 104, s. 339.

¹¹ KUNTER/YENİSEY, s. 608.

3. Suç Devlet veya Hükümet nüfuzunu kıran veya memleketin asayişini bozan fiillerden bulunur veyahut adabı umumiye aleyhine olursa

Bu vakıalar ve haller kararda gösterilir.

Aşağıda yazılı hallerde sanık daima kaçacak sayılır :

1. Tahkikatın mevzuu olan suçun ağır cezalı cürümlerden olması

2. Sanığın ikametgahı veya meskeni bulunmaması veya serseri veya şüpheli takımdan olması veya kim olduğunu ispat edememesi

3. Yabancı olup da hakimın davetine veya verilecek hükmün infazı için geleceğinde şüphe uyandıracak ciddi şüphelerin bulunması

F. HAKİMİN KARARININ OLMASI :

Tutuklama kararını ancak hakim karar verebilir¹² (C.M.U.K. 106/1). Bu durum Anayasa m. 19/3 ile güvence altına alınmıştır. Çünkü tutuklama kişi hürriyetine yönelik en ağır tedbirdir¹³. Tutuklama kararını Cumhuriyet savcısı talep edebilir. İlgili merci kabul veya ret kararı vermek mecburiyetindedir. Sanık hazırsa karardan önce dinlenir, hazır bulunan sanık isterse sorgu sırasında vekaletname aranmaksızın müdafii hazır bulunabilir ve karar verilmeden önce Cumhuriyet Savcısı ile hazır olan müdafii dinlenir. Sanık hazır değilse talebe ilişkin karar, yokluğunda ve evrak üzerinden verilir. Hazırlık soruşturmasında tutuklama kararını Sulh Ceza hakimi, Son Soruşturmada ise görevli mahkemedir. Acele hallerde mahkeme başkanı da aynı yetkiye sahiptir.

V. TUTUKLAMA KARARININ İNFAZI :

A. TUTUKLAMA MÜZEKKERESİ :

Tutuklama kararı, tutuklama müzekkeresi¹⁴ ile infaz olunur. Tutuklama müzekkeresinde, sanığın mümkün olduğu kadar açıkça kim olduğu, şekli ile kendisine isnat olunan fiil, fiilin gerçekleştiği zaman ve yer, fiilin kanunda hükme bağlandığı maddeler, suçun kanuni unsurları ve tutuklamanın sebepleri belirtilir (C.M.U.K. 106/2). Tutuklama müzekkeresinin sureti tutma anında tebliğ edilir. Bu mümkün olmadığı taktirde tutuk evine konulduğunun en geç ertesi günü tutukluya tebliğ olunur. Bir sureti de dava dosyasına konulur. Sanığa tutuklama müzekkeresinin tebliğinde tutuklama kararına itiraz hakkı olduğu bildirilir.

Sulh hakimi kamu davası açılmadan önce dahi tutuklama müzekkeresi kesilmesini haklı gösterecek sebep varsa Cumhuriyet Savcısının talebi üzerine veya gecikmede sakınca umulan hallerde resen tutuklama müzekkeresi verebilir (C.M.U.K. 125/1).

Sanığın tutuklanması üzerine C.M.U.K. m. 107 gereğince tutuklamanın gayesini ihlal etmemek şartıyla tutuklanan sanığın yakınlarına ve esaslı bir alakası olan diğer kimselere tutulmasını bildirmesine izin verilir. Tutuklanan istersen bunlara resmen de haber verilir.

¹² Bkz. Ek 2, Ek 3, Tutuklama Kararı Örneği.

¹³ CENTEL, Nur, s. 88.

¹⁴ Bkz. Ek 4, Tutuklama Müzekkeresi Örneği.

Tutuklanan sanık hakim önüne çıkarılınca durum yakınlarına bu hakim tarafından verilen bir kararla hemen bildirilir.

Sanık tutuklama müzekkeresi üzerine tutulduğunda derhal ve nihayet 24 saat içinde yetkili hakim önüne çıkartılarak sorguya çekilir ve tutmanın devam edip etmeyeceği hakkında bir karar verilir. Sanığı en yakın hakim önüne getirmek için gerekli süre bu 24 saatlik süreye dahil değildir. Sanığa sorgu sırasında aleyhindeki vaziyet ve hallerden haber verilir. Sorguya çekme, sanığın kendi lehine meydana koyacağı delillere mani olmayacak tarzda cereyan etmelidir. Yani savunma kısıtlanmamalıdır. Sorgu sırasında yalnız Cumhuriyet Savcısı ile müdafî¹⁵ hazır bulunabilir ve tutulmanın devam edip etmeyeceği hakkında bir karar verilmeden önce Cumhuriyet Savcısı ile hazır bulunan müdafî dinlenir (C.M.U.K. 108).

Sanık sorgulanmadan evvel C.M.U.K. m. 135 deki haklar kendisine okunmalıdır. Sanık kimliği hakkında doğru bilgi vermelidir, kendisine isnat olunan suç anlatılmalıdır, müdafî tayin hakkı olduğu tayin edemeyecekse baro tarafından kendisine bir tane atabileceği ayrıca vekaletname aranmaksızın ifade ve sorguda hazır bulunabileceği ve de yakınlarına tutuklandığını haber verebileceğini, isnat edilen suç hakkında açıklamada bulunmasının kanuni hakkı olduğunu (sanığın susma hakkı vardır ancak bu hakkını kullanmayıp konuşursa o taktirde söylemediği kısımlar aleyhinde şüphe uyandıracaktır. Ayrıca söyledikleri de aleyhinde delil olarak kullanılabilir), şüpheden kurtulması için somut delillerin toplanmasını talep etme hakkının bulunduğu bildirilmesi gerekir. Her ne kadar kanunda sorguya başlanmadan evvel hakların okunmasından bahsedilmiş ise de aslında tutuklama anında hakların bildirilmesi uygundur. Ayrıca sanığın her sorgulanışında tekrar bu haklar kendisine okunmalıdır. Okunmaması bir ihlal teşkil eder. Bu konuda Amerikan Yüksek Mahkemesinin vermiş olduğu Miranda kararı örnek gösterilebilir¹⁶. Bu kararda tutuklunun sorgulanmasından evvel kendisine Anayasal haklarının hatırlatılmaması ve bu sorguda suçu kabul etmesi üzerine birinci derece mahkemenin vermiş olduğu mahkumiyet kararının yüksek mahkeme tarafından bozulması söz konusudur.

B. TUTUKLAMANIN KALDIRILMASI :

Cumhuriyet Savcısı kamu davasını açmadığı veya sanığın tutukluluğunun devamına lüzum görmediği taktirde tutuklama müzekkeresi hükümsüz kalır. Bu hallerde Cumhuriyet Savcısı sanığı hemen salıverir (C.M.U.K. 126).

Sanık C.M.U.K. m. 108'de gösterilen süre içinde, yani 24 saat içinde, sanık hakkında tutuklama kararı veren yargıcın önüne çıkarılmasının mümkün olmaması (sanığın bu yargıcın bulunduğu yerden çok uzakta yada sınırda ele geçirilmesi gibi nedenlerle) gerekir. Bu varsayım için de yasada kural konuşmuştur. Buna göre, sanık yetkili hakim önüne çıkarılamazsa aynı süre içinde tutulma yerine en yakın sulh hakimi önüne çıkarılır. Tutuklama müzekkeresinin geri alındığı , tutuklama müzekkeresinde yazılı şahıs olmadığı anlaşılırsa sanık hemen salıverilir (C.M.U.K. m. 109)¹⁷.

Tutuklama sebeplerinin ortadan kalkması veya beraat kararı verilmesi üzerine tutuklama müzekkeresinin hükmü kalmaz (C.M.U.K. m. 123).

Tutukluluğun devam edip etmeyeceğinin incelenmesi hazırlık tahkikatı

¹⁵ Bkz. Ek 5, Barodan Müdafî Talep Formu Örneği.

¹⁶ *Miranda vs. Arizona*, 384 U.S. 436, 1966.

¹⁷ *YURTCAN, Erdener*, s. 273.

sırasında, sanığın tutukevinde bulunduğu müddetçe ve en geç 30 ar günlük süreler içinde tutukluluk halinin devamının gerekip gerekmeyeceği Cumhuriyet Savcısının talebi üzerine Sulh Hakimi tarafından incelenir. Ayrıca öngörülen süre içinde sanık tarafından da istenebilir. Mahkeme tutukevinde bulunan sanığın duruşmasında tutukluluk halinin devamının gerekip gerekmeyeceğinin her celse veya şartların gerçekleştiğinde resen kararlaştırır (C.M.U.K. m. 112). Duruşmaya ara vermeler 1 ayı geçemeyeceğinden devam denetlemesinin en geç ayda bir yapılabilmesi sağlanmış ise de duruşma hazırlığında başkana tanınan yetki bakımından bir sınırlama ihtiyacı bugün yine mevcuttur. C.M.U.K. m. 112'deki 30 ar günlük süreler burada da kıyas ile uygulanmalı, savcı da bu süreler içinde bu yolda bir istekte bulunmalıdır¹⁸.

C. TUTUKLUNUN KONULACAĞI YER :

Tutuk hükümlü değil, sanıktır. Bu yüzden ceza evine değil, tutukevinde alıkonulmalıdır. Ancak her yerde tutukevi bulunmadığından, kanun tutuklanan kimse mümkün olduğu kadar hükümlülerden ayrı bir yere konur veya ayrı bir odada bulundurulur , demek zorunda kalmıştır. Tutuklular hükümlülerden farklı işleme tabi tutulur. Tutuk isterse tutukevinin nizam ve emniyetini bozmamak ve tutuklanmasındaki gayeye uygun olmak şartıyla servet ve durumuna göre kendi masrafiyle istirahat ve meşgalesini temin edebilir. Tutuklardan çalışmak isteyenler, tutukevi dahilinde çalıştırılabilirler. C.İ.K. 1985'te değiştirilerek tutuklarında çalışmaya mecbur tutulması disiplinin gerektirdiği şartları aştığı için, hükümlü ve tutuk ayrımı esasına aykırı bulmaktayız. Kaldı ki kurumlar içinde atölye ve iş yerlerinde de olsa askeri tutukevlerindeki gibi çalışmaya mecbur tutulmamışlardır. Tutuk tutukevinde ciddi bir tehlike teşkil ettiği ve özellikle öteki tutukluların emniyeti için zorunlu görüldüğü veya intihara ve kaçmaya kalkıştığı veyahut bu yolda hazırlıkta bulunduğu taktirde sağlığına zarar vermeyecek tedbirler alınabilir. Tutukevinin kanunlarla ve tüzüklerle belirlenmiş düzenini bozan tutuklular hakkında disiplin cezaları uygulanır. Bu disiplin cezaları ilgili kurul veya memurlar tarafından alındıktan sonra hakim onayına sunulur¹⁹.

D. TUTUKLULUKTA GEÇECEK SÜRE :

Hazırlık soruşturmasında tutukluluk süresi azami 6 aydır. Kamu davasının açılması halinde bu süre hazırlık soruşturmasında tutuklulukta geçen süre dahil 2 yılı geçemez. Soruşturmanın veya yargılamanın özel zorluğu veya geniş kapsamlı olması sebebiyle belirtilen süreler sonunda kamu davası açılmamış veya hüküm tesis edilememiş ise, soruşturma konusu fiilin kanunda belirtilen cezasının alt sınırı 7 seneye kadar hürriyeti bağlayıcı cezayı gerektiren suçlarda tutuklama kararı derhal kalkar. 7 sene ve daha fazla ceza ile ölüm cezası söz konusu ise o taktirde delillere, sanığın şahsi haline bakılır ve tutukluluğun devamına veya bihakkın yada kefaletle salıverilmesine karar verilir (C.M.U.K. m. 110).

VI. TUTUKLAMA KARARINA İTİRAZ :

Tutuklama kişi hürriyetini esaslı suretle sınırladığından bu karara karşı itiraz adli kanun yolu kabul edilmiştir. 1992 yılında 298. maddede yapılan değişikle tutukluluğun devamına itiraz edilebileceği kabul olunmuştur. Kural olarak mahkeme kararlarına itiraz edilemez ancak tutuklama kararı hakkında kanun istisna öngörmüştür²⁰. Sulh hakiminin kararına karşı Asliye mahkemesine, Asliye mahkemesi kararına karşı Ağır Ceza Mahkemesine, Ağır Ceza Mahkemesi Kararlarına karşı da numara olarak takip eden diğer

¹⁸ KUNTER/YENİSEY, s. 616.

¹⁹ KUNTER/YENİSEY, s. 617, s. 618.

²⁰ KUNTER/YENİSEY, s. 617, s. 618.

Ağır Ceza Mahkemesine, tek Ağır Ceza Mahkemesi var ise en yakın yer Ağır Ceza Mahkemesine itiraz yapılır. Acele itiraz 1 hafta içinde yapılabilir ama adi itiraz için kanun bir süre öngörmemiştir.

İtirazın tutuklama kararının geri alınması isteminden farkları şunlardır: 1. Kararın geri alınmasını istemek, kararın ilk verildiğinde doğru olduğunu, fakat devamına lüzum kalmadığını ileri sürmektir. İtiraz da ise kararın ilk verildiğinde hatalı olduğu iddia olunur. 2. Kararın geri alınması isteğini, kararı veren makam inceler. Halbuki itirazı inceleyecek makam, kararı veren makamlardan başka bir makamdır²¹.

Tutukluluğun devamına karar verilmesi de itirazı kabil kararlardandır.

VII. TEMİNATLA SALIVERİLME :

Tutuklu kefalet ile salıverilebilir. Teminatla salıverme kararı tutuklama müzekkeresinin infazına iki şekilde engel olur: sanık ya tutuklanamaz ya da tutuklanmışsa salıverilir. İnfazın şarta bağlı olarak durdurulmasıdır. Mahkeme taktir ederse bihakkın, yani kefaletsiz, tahliye de söz konusu olabilir. Kanunumuz teminatla salıvermeyi, sanığın delil karartmaya teşebbüs edebileceği sebebiyle kabul etmez.

Türkiye’de oturmayan tutuklunun salıverilmesinde vekil tayini ve kefalet parasının taktiri kendisine yapılacak tebligatın kabulü için davaya bakacak mahkemenin yargı çevresinde ikamet eden bir kimseyi tayin eder. Mahkeme bu kimseler hakkında taktir edilecek kefalet parasının o tarihteki resmi kur esas alınarak oturdukları yabancı devlet parasıyla ödenmesine karar verebilir (C.M.U.K. m. 199).

A. KEFALETİN NEVİLERİ :

Kefalet gerek para ve gerek Devlet tahvilleri vermek suretiyle olabileceği gibi muteber kimselerin mali kefalet vermesiyle de olabilir. Kefaletin miktar ve nevini hakim taktir eder. Hakim kefaletin miktar ve nevini takdirinde; suçun niteliğini , sanığın şahsi halini ve yargı organlarınca yapılacak işlemlere uyup uymayacağına göz önünde bulundurur (C.M.U.K. m. 118).

B. KEFALETEN KURTULMA :

Sanık yeniden tutuklandığı veya tutuklama müzekkeresi geri alındığı yahut sanık hakkında hürriyeti tahdit eden bir ceza hükmolunup da infazına başlandığı taktirde henüz hazineye irat kaydedilmemiş olan kefalete gerek kalmaz. Kefalet etmiş olan kimse hakim tarafından tayin olunan mehil içinde sanığın getirdiği veya sanığın firar niyetinde bulunduğunu gösteren vakıaları tutuklanmasına müsait olacak kadar bir süre önce haber verdiği taktirde kefaletten kurtulur (C.M.U.K. m. 121).

C. SALIVERİLEN TUTUKLUNUN YENİDEN TUTUKLANMASI :

Sanık kaçma hazırlığında bulunur veya usulüne uygun olarak davet emrine mazereti olmaksızın uymaz yahut tutuklanmasını gerektiren yeni sebepler elde edilirse verdiği kefalete bakılmaksızın yeniden tutuklanır (C.M.U.K. m. 120).

---

²¹ KUNTER/YENİSEY, s. 618.

Teminatla salıverilenin yeniden tutuklanmasına karar vermek yeni bir tutuklama kararı olmayıp eski kararın durmuş olan infazını yeniden başlatmak demektir. Bundan dolayı salıverilenin yeniden tutuklanması hali tutuklama sebebi niteliğinde değildir ve Anayasada da gösterilen tutuklama sebeplerinden de farklı olabilir. Teminatı kaybetmek korkusunun kaçmaya mani olacağı düşüncesinin hatalı olduğunu gösteren haller varsa verilmiş olan teminata bakılmaksızın C.M.U.K. m. 120'deki üç tane sebebe dayanılarak yeniden tutuklama yapılır. Teminatla salıverme kararı geri alındığında sanığın yeniden tutuklanması için yeni bir tutuklama müzekkeresi çıkartılmalı, tutuklanan sanığa tebliğ edilmeli, tutuk hakiminin önüne çıkartılmalıdır²².

C. TEMİNATIN SERBEST KALMASI VE HAZİNEYE İRAD KAYDI :

Sanık soruşturma veya duruşmada mazeretsiz hazır bulunmaz veya mahkum olup ta hürriyeti bağlayıcı cezanın infazından kaçarsa kefalet karşılığı hazineye gelir kaydedilir veya para cezasını, ödeme emrinin tebliğine rağmen süresinde ödemez ise kefalet karşılığında para cezası mahsup edilerek kalan para hazineye gelir kaydedilir. Bu hususa karar verilmeden önce sanığa kefalet etmiş olanlar izahat vermeğe davet olunur. Bu karar aleyhine ancak acele itiraz yoluna (1 hafta) başvurulabilir. Bu itiraz üzerine karar verilmeden önce şifahi olarak iddialarını izah ve tespit edilen vakıaları tartışmak üzere ilgililere ve Cumhuriyet Savcısına müsaade olunur. Kefalet karşılığının hazineye irat kaydına dair olan karar feshi kabil olduğu süre içinde sanığa kefalet etmiş olanlar hakkında geçici olarak icra olunabilir. İtiraz süresinin geçmesi ile bu karar hukuk mahkemelerinden verilen ve kesinleşen kararlar hükmünde olur (C.M.U.K. m. 122).

Bu maddede belirtilen ve itirazın duruşmalı olarak incelenmesi, itirazın duruşmasız inceleneceğine dair düzenleme yapan C.M.U.K. m. 302'ye istisna teşkil eder.

VIII. ÖZEL TUTUKLAMA :

Yasa uyarınca genel tutuklama sebepleri aranmaksızın hakim kararıyla sanığın tutuklanması halidir. Bu tutuklama çeşidinin özelliği kanunda belirtilen sürenin sona ermesi ya da söz konusu olayın son bulmasıyla tutukluluğun kendiliğinden sona ermesidir²³. Örneğin, duruşmaya gelmemiş ve mazerette bildirmemiş olan sanığın tutuklanması sırf sanığı duruşmaya getirme amacı taşıdığı için, duruşmaya çıkarıldığı anda bu tutuklama sona erer. Ayrıca yemin ettiği halde yalan tanıklık etmiş olan tanık tutuklanır ancak duruşma sona ermeden önce yalan tanıklığını geri alması halinde tutuklama kararı kaldırılabilir. Duruşma salonunda disiplini bozanların tutuklanması da özel tutuklamadır. Bunlara ek olarak İcra İflas Kanununa göre 10 gün içinde mal beyanında bulunmayan kişi de 3 ay süresince tutuklu kalır. Özel tutuklama halleri iki grupta mütâala olunabilir: 1. Müzekkere ile yapılanlar. Müzekkereye dayandığından, burada tutuklama tabiri yerindedir. 2. Müzekkeresiz yapılan özel tutuklamalar. Burada tutuklama müzekkeresi olmadığından tutuklama tabiri, teknik anlamda kullanılmamaktadır. Başka bir tabir kullanılması doğru olur²⁴.

²² KUNTER/YENİSEY, s. 623.

²³ YURTCAN, Erdener, s. 282.

²⁴ KUNTER/YENİSEY, s. 625.